

Мохнюк В.

Як польські пани
нас "набучають"

06

16

11. 20. 62

H

льський Клуб У. С. Д. П.

Посли **В. Мохнюк і О. Скрипа-**

Як польські пани нас „навчають“?



Новочасна друкарня, Львів, ул. Панська ч. 21.
1924.

433 (24) 1

Львівська державна
наукова бібліотека

№

4052

I.

Інтерпеляція посла т. Мохнюка з Клубу УСДП. і тов. до п. міністрів Віроіспов. й Освіти та Внутр. Справ у справі переслідування українських шкіл, як рівнож надужить поповнюваних адміністративними властями, та поодинокими учителями польської народности.

До політичних насильств, які примінює польський уряд до національних меншостей, долучуються й насильства над культурою, які скрізь дорівнують першим, а в деяких місцях і перевищають їх.

У Східній Галичині й на других українських землях, де національні антагонізми доходять до найвищого степеня, насильства ці, що до українських високих, середніх і народніх шкіл в найбільш приміювані.

Система, практикована колись пруськими гакатистами при нищенню польського шкільництва в Познанщині й на Шлеску — в нічим — в порівнанню з нищенням польською адміністративною й шкільною владою українського шкільництва. — Не тільки в державних, але й приватних українських школах, після розпорядження найвищої шкільної інстанції змінено назву „українська мова“ на „руська мова“ — а крім цього ці-ж самі власти стремлять ще до зміни української правописі на правопись латинську. Українських учителів переносять з українських земель до Конгресівки, а на їх місце насаджують польських учителів, які не вмючи ду-

же часто по українськи, шкільну українську мову польонізують.

Учителі-поляки в спілці з наказними війтами, не питаючи українського населення, вносять до шкільних рад подання на заміну існуючої дотепер викладової української мови, на польську — і очевидно одержуть дозволи на це.

Вислідом цієї тактики шкільних властей було те, що пр. у Східній Галичині на протязі одного тільки року страчено 1.300 (словами: тисячу триста) українських народніх шкіл, а на Волині, Холмщині, Полісся і Підляшю остало їх всего 400.

В незліквідованих дотепер українських приватних учительських семінарах, видано приказ учити географії й історії по польськи, що протриває навіть 110 уст. Конституції Річипосполитої Польської.

З нечислимого множення фактів, які свідчать про переслідування українського шкільництва — яскравими доказами будуть хочби й ці факти:

В селі Тростянець, луцького повіту на Волині, де існувала навіть в часі війни та австрійсько-німецької окупації українська школа — немає дотепер такої української школи, яка задовольнялаби місцеве населення. З хвилиною прилучення Волині до Польщі, тростянецьку школу удержувало своїм коштом місцеве населення. Шкільними справами кермував учитель враз з місцевою шкільною радою. — Стан цей змінився однак цілком тоді, коли розпорядок шкільного інспектора усунув місцеву шкільну раду й коли на місце українського учителя прислано учителя-поляка.

Учитель Абчиньскі, який цілком не вміє по українськи, заки приступив до „реорганізації й упо-

рядкування“ школи — повинивав зі шкільної салі вікна та вставив їх собі в своєму мешканню, спалив, призначене для направи шкільних будинків, дерево, а коли не було чим опалювати школи — дав приказ, щоби кождий ученик приносив з дому дрова на опал. Дрова ці збирав він, але не на опалювання школи, але на опалювання свого мешкання, а діти сиділи в неопаленій шкільній салі.

Крім цього вживав він учеників до праці, як пр. миття підлоги в його мешканню, ношення води, замітання і т. д. Програму вчення змінив учитель Абчинські в цьому напрямку, що української мови вчив аж у 3-тій і 4-тій класі тай це тільки 2 години тижнево. В наслідок цього число учеників меншало з кождим днем, а учитель Абчинські почав накладати грошеві кари на цих, що не посилали дітей до школи, а навіть постарався о це, що деяких селян арештовано.

І так арештованими були: Іван Мосійчук з Тро-
стьянця і Прокіп Бутинець та Василь Зайчук з села
Лички, — а грошеву кару заплатили: Ковальчук,
Тетяна Алексюк, Микита Аверчук, Іван Ольхович,
Іван Гордіюк і Андрій Гордіюк.

В селі Яковичі-Микіулицькі призначено шкіль-
ний будинок для учителя кольоніста, який навіть
салю призначену для науки замінив на магазин для
збіжа. Дня 24. січня скликав вїйт громадські збори
й зарядив, щоби громада дала дров на опал для
шкільного будинку. Коли селяне домагалися очи-
щення шкільної салі від збіжа і твердили, що ма-
газину опалювати не треба — вїйт грозив зіб-
раним поліцією, називаючи при цьому тих, що про-
тивилися, бунтівниками. На другий день по зборах
прийшов до селянина Хомяка, який був на цих збо-

рах, поліцай і називаючи його рівнож бунтівником, списав протокол.

Дня 3. лютого ц. р. шкільний інспектор у Сарнах видав розпорядження, силою якого учителя села Тинне Авксентія Радчука перенесено на вчительську посаду до села Трескіно, а на його місце прийшов учитель-поляк.

Звільнено з учительської посади в цьому-ж повіті учителя Василя Котовича, мотивуючи це його участю в передвиборчій агітації до сойму на користь лісти 16. Коли учитель Котович, не маючи засобів до життя, виїхав до свого батька, священника в селі Чери на Полісся, — староста столинського повіту видав, не маючи до цього ніякої правної підстави, наказ, щоби Котович негайно опустив село Чери. Факт цей являється найяскравішим знасилуванням особистої свободи, бо участь у політичному життю не противиться ніяк основам конституції і за передвиборчу агітацію ніхто караним бути не може.

Учитель двокласової школи в Березовиці великій тернопільського повіту гр. Іван Бізант, що мав за собою вже 16 літ сталої учительської служби, на основі розпорядку шкільної кураторії у Львові з дня 16. II, зістав „ze względów służbowych“ перенесений на посаду учителя однокласової школи в селі Кшиве пов. Ніско. Документ перенесення одержав гром. Бізант дня 1. марта і тогож самого дня був примушений їхати на нову посаду. Знаменним є це, що перенесення наступило в кілька днів по виголошенню ним реферату на святі уладожену в честь 110 річниці смерті поета Шевченка, на якому крім цього були ще інші промови й деклямації.

Без заподання яких небудь причин зістали перенесені до пшеворського повіту в західній Галичині учителі-українці: Семен Макух учитель в Метеневі, пов. Зборів й Ковальський учит. у Славній тогож повіту.

Супроти цього підписані запитують панів міністрів чи факти ці відомі їм, чи схотять перевести в тих справах слідство й винних потягнути до відвічальности, що задумають зробити, щоби уздоровити відносини в народніх школах та забезпечити українському населенню слушні права до навчання українських дітей в їхній рідній мові, чи може признають вони, що поступовання шкільних і адміністративних властей в виразом свідомо приноровлюваної і послідовно переводженої державної політики, що позбавлює широкі верстви гнобленого населення, найелементарніших горожанських прав.

Варшава, дня 4. квітня 1924 р.

(Підписи).

II.

Інтерпеляція посла тов. Скрипи з Клубу УСДП і тов. до п. міністра віроісповідань й освіти в справі відмовлення шкільним інспектором у Білgoraї концесії на оснування українських приватних народніх шкіл у селі Обші, Княжиполі і Біщі, білgorайського повіту, — як також у справі недбалого виконування учительських обов'язків та надужить, поповнюваних учителем-осадником Чеславом Аркашинським в селі Запілля, любомльського повіту, на Волині.

Польонізація й нищення українського шкільництва, переводжені систематично шкільними властями на українських землях доходять до цього, що не допускається вже навіть до закладання українських приватних шкіл.

Ось у білgorайському повіті основано коштом місцевого українського населення приватні народні школи в селах Обша, Княжипіль і Біща. З огляду на це, що основателями шкіл можуть бути тільки приватні одиниці; у згаданих селах основателями шкіл фігурують такі особи: в Обші — бувший учитель Іван Москва, в Княжиполі — Пантелеймон Курига, в Біщі — Осип Сказко й Татяна Шавалівна. Основателі внесли до шкільного інспекторату в Білgoraї прохання о уділення їм концесії на заснування приватних шкіл, до якого долучили всі потрібні документи, як рівнож писемне зобов'язання, що школа буде удержувана коштом місцевого українського населення, бо кождий мешка-

нець згаданих сіл зложив на цю ціль відповідну часть коштів у натураліях.

По якомусь часі повітова шкільна рада в Білгорай звернула петентам подання з повідомленням, що на оснування українських приватних народніх шкіл не позволяє.

Таке рішення новітової шкільної ради є не тільки в супереч противним законові конституції про свободу навчання, але і є яскравим доказом шиканування українського культурного руху, який являється небезпечним для польськості на українських землях, бо недопускає до скорого переводження польонізації українських шкіл, що власно й є одним стремлінням польських шкільних властей.

Та не тільки, що дусять український просвітний рух, не допускаючи до закладання нових приватних шкіл, але й у існуючих вже державних народніх школах параліжувється всякий крок українського вчителя в цьому напрямку, щоби не міг він мати впливу на українську шкільну молодь — а в тих школах, де вчать учителі-осадники науку ведеться на так низькому рівені, що не приносить вона ніякої користи слухачам. Учителі-осадники, що має яких 20 десятин землі занятий у першому ряді хазяйством, а науку вважає своїм побічним заняттям.

Доказом такого стану є такий факт: В селі Запілля, любомльського повіту на Волині учитель в народній школі осадник Чеслав Аркашинський. Одержав він в часі парцеляції 20 десятин землі і веде господарство, занедбуючи при цьому свої вчительські обовязки. Шкільні будинки, що є громадською власністю, зруйнував він цілком, бо пр.

на стриху держить сіно, в кухні ріже січку, в шкільній салі рубає дрова, а в дерев'їтні держить коні. — Крім цього учитель Аркашинські примушує шкільну дітвору до праці, як прим. рубання дров, ношення води, доглядання худоби, миття підлоги, замітання і т. п. Бували навіть випадки, що зимою, в часі морозів примушував шкільну дітвору до миття лавок і крісел на подвір'ю. Очевидно, що супроти цього селяне не хочуть посилати своїх дітей до школи, бо-ж там посилається дітей на науку, а не до праці.

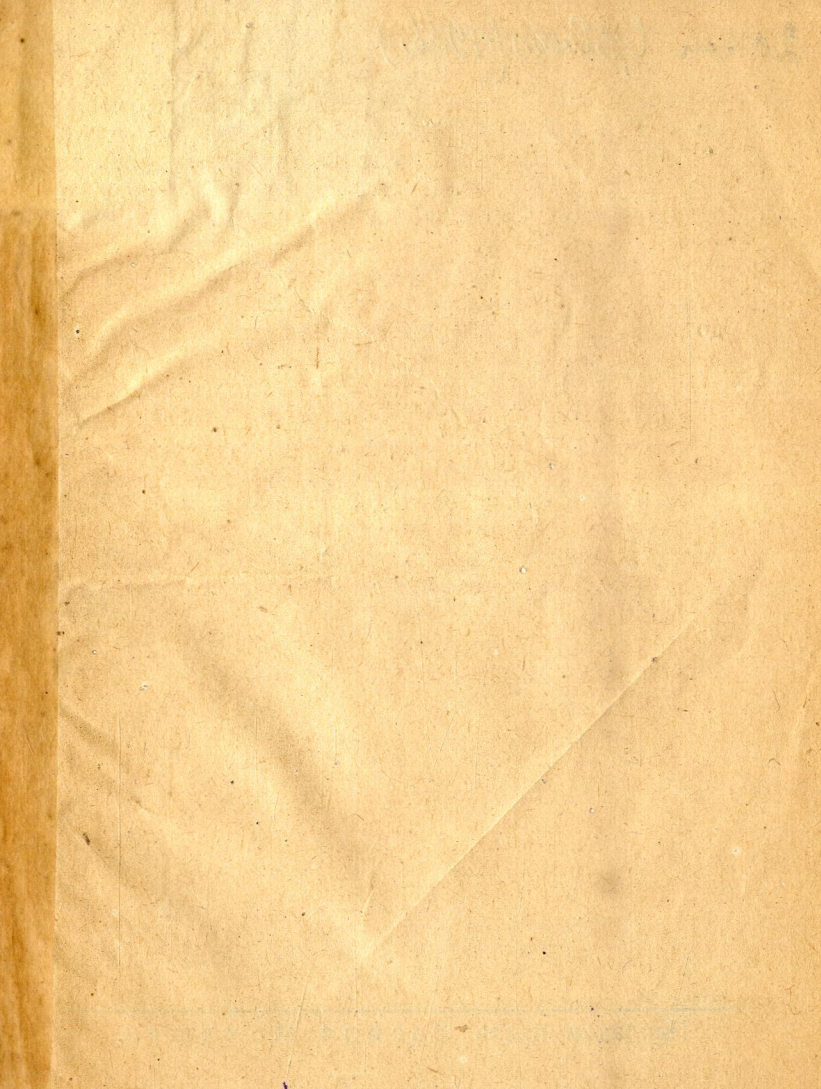
Супроти цього підписані запитують п. міністра: чи відомі йому ці факти? чи схоче п. міністр видати розпорядження здержання переслідувань українського шкільництва і дозволу на заснування українських приватних народніх шкіл у селах Обша, Княжипіль і Біща? чи готов п. міністр повчити учителя Аркашинського про службові обовязки та звільнити його, як невідповідного на так важне становище, — та що задумує вчинити, щоби уздоровити відносини в народніх школах і цей спосіб запобігти повторюванням на будуче того рода фактів?

Варшава, дня 4. квітня 1924 р.

(Підписи).

Львівська державна
наукова бібліотека

№ 4032



20 коп. ОЗОН (1986)

4032

Накладом посла Василя Мохнюка.

р
л

4032

Мохнюк В.

Як польські панни
нас "набчають"